

Kommunal- og moderniseringsdepartementet
ved avdelingsdirektør Karen Marie Glad Visnes
og førstekonsulent Eirik Dragsund
(brevet her sendes per e-post til
postmottak@kmd.dep.no)

Vår ref: 2020-17

Oslo, 13. juli 2020

**SØVDES KLAGE PÅ VEDTAK OM EKSPROPRIASJON AV DELER AV GNR. 18 BNR. 1 – 4 I EIDSVOLL
KOMMUNE – ØVRE ROMERIKES AVVISNINGSKJENNELSE AV 9. JULI 2020 – DEPARTEMENTETS SAK
20/3713-2**

Kommunal- og moderniseringsdepartementets brev av 6. juli 2020 til Eidsvoll kommune nevner under sin siste overskrift skjønssaken som Kommunen har anlagt mot Søvde. Departementet skriver også at det skal ha blitt anmodet om at skjønssaken ble stilt *i bero*.

For god ordens skyld opplyser klageren om at det som skjedde var at Kommunen innga en *begjæring om stansing*, se siste punktum i fjerde avsnitt på side 3 av Øvre Romerike tingretts kjennelse av 9. juli 2020. Kjennelsen er bilag 1 her.

Bilag 1: Øvre Romerike tingrett: kjennelse av 9. juli 2020 i sak 19-187903SKJ-OVRO

Ettersom kjennelsen går ut på at Kommunens begjæring om skjønn ble avvist i fravær av aktuell søksmålsinteresse, var det aldri grunnlag for Retten til å realitetsbehandle Kommunens begjæring om stansing.

Med vennlig hilsen

Knut Macdonald Aursnes
advokat

KOPI: Eidsvoll kommune til post@eidsvoll.kommune.no; advokat Jarslett til srj@mageli.no

ØVRE ROMERIKE TINGRETT

KJENNELSE

Avsagt: 9. juli 2020
Sak nr.: 19-187903SKJ-OVRO
Dommer: Tingrettsdommer Hildegunn Piro
Saken gjelder: Spørsmål om avvisning og stansing

Eidsvoll kommune

Advokat Stine Renée Bergli Jarslett

mot

Nils Egil Søvde

Advokat Knut Erling Macdonald Aursnes

Saken gjelder spørsmål om saken skal avvises på grunn av manglende rettslig interesse, og om saken skal stanses dersom den ikke avvises.

Sakens bakgrunn

Eidsvoll kommune fremsatte skjønnsbegjæring datert 16. desember 2019 med påstand om at skjønnnet fremmes. Grunnlaget for skjønnsbegjæringen var et ekspropriasjonsvedtak fattet av Eidsvoll kommunestyre med hjemmel i plan- og bygningsloven § 16-2, datert 10. desember 2019. Ekspropriasjonsvedtaket har slik ordlyd:

I medhold av plan- og bygningsloven § 16-2 fattes vedtak om ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter overfor eier av gnr. 18, bnr. 1-4 i Eidsvoll kommune for gjennomføring av områdereguleringsplan for Vilberg område (PlanID 0237262000), felt BU3 og SKH4.

Med hjemmel i oreigningsloven § 5 annet ledd vedtas at en eventuell klage over ekspropriasjonsvedtaket ikke skal ha oppsettende virkning.

Eidsvoll kommune vil søke Fylkesmannen i Oslo og Viken om forhåndstiltredelse, jf. oreigningsloven § 25.

Kommunens skjønnsbegjæring gjaldt fastsettelse av erstatning for grunn og rettigheter som kommunen har behov for til etablering av ny barneskole inklusive flerbrukshall, samt kollektivholdeplass og til etablering av del av gang- og sykkelveien som skal anlegges. Ekspropriasjonsvedtaket var ikke påklaget på tidspunktet for inngivelse av skjønnsbegjæringen.

Saksøkte Nils Egil Søvde påklaget ekspropriasjonsvedtaket til Fylkesmannen den 3. januar 2020. Kommunestyret fattet den 10. mars 2020 slikt vedtak:

- 1. Klagen over kommunestyrets vedtak om ekspropriasjon av 10. desember 2019 av 3. januar 2020 på vegne av Nils Egil Søvde gir ikke grunn til å oppheve eller endre vedtaket. Klagen oversendes fylkesmannen som klageinstans for behandling, jf. forvaltningsloven § 33 fjerde ledd.*
- 2. Kommunestyrets beslutning om at klagen ikke skal ha oppsettende virkning omgjøres på grunn av endrede faktiske omstendigheter.*
- 3. Eidsvoll kommune vil søke Fylkesmannen i Oslo og Viken om forhåndstiltredelse, det vil si adgang til å tiltre eiendommen før rettskraftig skjønn foreligger, jf. oreigningsloven § 25 første ledd.*

Søvde innga uttalelse datert 20. januar 2020 til kommunens skjønnsbegjæring. Det ble gjort gjeldende at skjønnsbegjæringen må avvises fordi ekspropriasjonsvedtaket er ugyldig på grunn av innholdsmangler og saksbehandlingsfeil.

Kommunen innga prosesskriv datert 4. februar 2020 med merknader til saksøktes anførsler. Det ble gjort gjeldende at ugyldighetsanførselen innebærer en innsigelse av materiell art mot fremme av skjønnsaken, og at avgjørelsen er en prejudisiell realitetsavgjørelse som avgjøres under skjønnsforretningen, det vil si under den muntlige forhandlingen som holdes for den samlede rett, jf skjønnsprosessloven § 48. Det ble også gjort gjeldende at det ikke er hensiktsmessig å avholde skjønnsforhandlingene før klagen er ferdigbehandlet og det foreligger et endelig forvaltningsvedtak om ekspropriasjon.

Søvde innga deretter prosesskriv datert 23. februar 2020. Det ble gjort gjeldende at kommunen ikke har noen aktuell søksmålsinteresse, jf tvisteloven § 1-3 annet ledd, og at saken derfor skal avvises.

Kommunen innga deretter prosesskriv datert 11. mars 2020. Det ble gjort gjeldende at kommunen har aktuell søksmålsinteresse selv om ekspropriasjonsvedtaket er påklaget, og at saken derfor ikke skal avvises. Det ble også fremsatt begjæring om stansing, jf tvisteloven § 16-18 første ledd.

Det ble deretter avholdt planmøte den 12. juni 2020 for drøftelse av den videre håndtering av saken, nærmere bestemt spørsmålet om avvisning på grunn av manglende søksmålsinteresse og stansing. Prosessfullmektigene fikk anledning til å utdype sine anførsler i planmøtet, og det ble satt frist for begge parter for prosesskriv til å utdype anførselene. Det ble opplyst at retten deretter vil ta stilling til anførselen om avvisning på grunn av manglende søksmålsinteresse, og eventuelt stansing for det tilfelle at saken ikke avvises.

Kommunen innga deretter prosesskriv datert 19. juni 2020 med supplerende merknader. Begjæring om stansing, jf tvisteloven § 16-18 første ledd ble fastholdt, subsidiært ble det anført at vilkårene for stansing etter tvisteloven § 16-18 annet ledd er oppfylt. Det ble opplyst at det er grunn til å forvente at endelig vedtak i forvaltningssaken vil foreligge om kort tid.

Søvde innga deretter prosesskriv datert 23. juni 2020 med supplerende merknader. Påstanden om avvisning på grunn av manglende søksmålsinteresse ble fastholdt, og det ble gjort gjeldende at vilkårene for å stanse med hjemmel i tvisteloven § 16-18 første og annet ledd ikke er oppfylt. Vedlagt prosesskrivet var brev sendt Fylkesmannen på vegne av Søvde datert 18. juni 2020 med omfattende ytterligere bemerkninger til klagen, totalt 35 sider.

Søvde innga deretter ytterligere et prosesskriv datert 29. juni 2020, vedlagt Fylkesmannens brev til Kommunal- og moderniseringsdepartementet datert 26. juni 2020. Det fremgår av

brevet at Fylkesmannen anmoder departementet om at det oppnevnes settefylkesmann på grunn av inhabilitet eller at departement selv overtar behandlingen av klagen.

Kommunen innga deretter prosesskriv datert 29. juni 2020 med opplysning om at saksbehandler i departementet skal ha opplyst på telefon at settefylkesmann vil bli oppnevnt i løpet av et par dager, og at det ville bli bedt om at saken prioriteres hos settefylkesmann.

Saksøker har i korthet gjort gjeldende

Kommunen har aktuell søksmålsinteresse. I og med ekspropriasjonsvedtaket foreligger det et reelt behov for kommunen for å få erstatningen for de arealer som erverves fastsatt ved skjønn, jf tvisteloven § 1-3 annet ledd, jf skjønnsprosessloven § 2. Det at vedtaket er påklaget innebærer åpenbart ikke at det ikke lenger skulle foreligge søksmålsinteresse.

Også hvor offentlig myndighet ennå ikke er utøvet, vil det kunne foreligge aktuell søksmålsinteresse, dersom det er nærliggende at myndigheten vil bli utøvet, og at det dermed er behov for avklaring, jf Rt-1953-698. I denne saken er offentlig myndighet utøvet i og med ekspropriasjonsvedtaket, og det kan ikke være tvil om at det foreligger reelt behov for avklaring med hensyn til hva som utgjør riktig erstatning.

Det anses ikke hensiktsmessig å avholde skjønnsforhandlingene før klagen er ferdigbehandlet og det foreligger et endelig vedtak om ekspropriasjon. Saken bør derfor stanses, jf tvisteloven § 16-18 første ledd. Adgangen til å stanse saken forutsetter at utfallet i skjønnsaken helt eller delvis avhenger av et rettsforhold som bindende vil bli avgjort i en annen sak, dette omfatter også avgjørelse av offentlige/administrative myndigheter. Fylkesmannens avgjørelse i klagesaken vil være et endelig og bindende forvaltningsvedtak, og en endelig og bindende avgjørelse av spørsmålet om vedtakets gyldighet.

Skjønnsretten må prejudisielt ta stilling til ugyldighetsanførselen som er fremsatt på vegne av grunneier, jf skjønnsprosessloven § 48. Fylkesmannens avgjørelse i klagesaken gjelder altså et spørsmål om det er grunn til å tro at skjønnsretten må ta prejudisielt stilling til. Vilkårene for stansing etter tvisteloven § 16-18 er oppfylt.

Alternativt kan saken stanses etter tvisteloven § 16-18 annet ledd. Det fremstår som lite hensiktsmessig å beramme og gjennomføre skjønnsforhandlinger før endelig forvaltningsvedtak foreligger. I motsatt fall må skjønnsretten ta prejudisielt stilling til spørsmålet om gyldigheten av et forvaltningsvedtak uten at forvaltningen selv har tatt endelig stilling til dette.

Saksøkte har i korthet gjort gjeldende

Kommunen har ikke et reelt behov for å få kravet fremsatt i skjønnsbegjæringen avgjort, og det foreligger ikke aktuell søksmålsinteresse, jf tvisteloven § 1-3. Saken skal derfor avvises.

Det vises til at kommunen selv at oppgitt at den ikke ønsker skjønnsforretning berammet på det nåværende tidspunkt. Kommunens egne anførsler viser dermed at søksmålsinteressen ikke er aktuell.

Dersom Søvdes klage ikke skulle bli tatt til følge av Fylkesmannen, vil Søvde angripe Fylkesmannens vedtak ved søksmål for domstolene. Dersom Søvde ikke får medhold i ugyldighet for tingretten, vil han anke til lagmannsretten, og hvis nødvendig også til Høyesterett. Et slikt søksmål om ekspropriasjonsvedtakets gyldighet, vil gi Søvde rett til å få skjønssaken stanset, jf tvisteloven § 16-18 første ledd, jf Rt-2013-1716. Dersom ekspropriasjonsvedtaket skulle bli stående, vil tidspunktet for en eventuell skjønnsforretning først være i 2024.

Skjønn kan bare fremmes når det har hjemmel i lov eller avtale, jf skjønnsprosessloven § 4. Avtale foreligger ikke. Vilkåret om hjemmel i lov er ikke oppfylt når ekspropriasjonsvedtaket er påklaget, og dermed ikke endelig. Klagen er gitt oppsettende virkning ved kommunestyrets vedtak 10. mars 2020, og kommunen har derfor ikke noe aktuelt krav om å ekspropriere de aktuelle arealer. Det foreligger dermed ikke hjemmel for å fremme saken, jf skjønnsprosessloven § 4.

Det er ikke overveiende sannsynlig at det på noe tidspunkt i fremtiden vil foreligge et endelig og gyldig vedtak om ekspropriasjon. Det vises til Søvdes klage datert 3. januar 2020 og tillegg til klage i brev av 18. juni 2020, der det anføres ugyldighetsgrunner. Vilkåret for å fremme saken i skjønnsprosessloven § 4 er dermed ikke oppfylt, jf LG-2014-184100, LG-1994-107, LG-2007-28317 og LF-1996-822.

Skjønnen er av klart hypotetisk karakter, og må derfor avvises, jf Rt-1994-959. Det er overveiende usannsynlig at det noen gang vil bli ekspropriert på det aktuelle arealet. Det foreligger derfor ikke aktuelle søksmålsinteresse for kommunens skjønnsbegjæring.

Vilkårene for stansing er ikke oppfylt, jf tvisteloven § 16-18 første ledd. Bestemmelsen gjelder kun for andre saker som pågår for domstolen, og det er en forutsetning at den andre avgjørelsen har positiv rettskraft mellom partene i den saken som skal stanses. Fylkesmannens avgjørelser er ikke en domstolsavgjørelse og har ikke rettskraft.

Stansing etter tvisteloven § 16-18 annet ledd er heller ikke aktuelt. Det foreligger ikke tungtveiende grunner for stansing, da det overveiende sannsynlig aldri vil bli ekspropriert noe areal i medhold av det påklagede ekspropriasjonsvedtaket av 10. desember 2019.

Skjønnssforretning ville uansett ikke kunne skje før etter tre år med søksmål og anker om ekspropriasjonsvedtakets gyldighet. Kommunen var klar over at ekspropriasjonsvedtaket ville bli påklaget da skjønnsbegjæringen ble inngitt.

Rettens vurdering

Saken gjelder spørsmål om avvisning på grunn av manglende interesse, eventuelt spørsmål om stansing, som en følge av at ekspropriasjonsvedtaket av 10. desember 2019 er påklaget, og at klagebehandlingen ikke er avsluttet.

Saken gjelder begjæring om skjønnsforretning, og er anlagt etter skjønnsprosessloven. Skjønnen skal settes med skjønnsmedlemmer, jf skjønnsprosessloven § 5. Det følger imidlertid av skjønnsprosessloven § 2, jf tvisteloven § 19-2, at avgjørelsen under saksforberedelsen treffes av forberedende dommer alene.

Spørsmålet om det foreligger aktuell søksmålsinteresse må avgjøres med utgangspunkt i tvisteloven § 1-3, som er gitt tilsvarende anvendelse etter skjønnsprosessloven § 2. Tvisteloven § 1-3 annet ledd lyder:

Den som reiser saken, må påvise et reelt behov for å få kravet avgjort i forhold til saksøkte. Dette avgjøres ut fra en samlet vurdering av kravets aktualitet og partenes tilknytning til det.

For den generelle forståelsen av kravet til aktuell søksmålsinteresse vises til Rt-2013-1127 avsnittene 16 og 17:

Den som reiser saken, må imidlertid påvise et "reelt behov" for å få kravet avgjort, jf. annet ledd. Behovskravet skal avgjøres ut fra "en samlet vurdering av kravets aktualitet og partenes tilknytning til det".

Begrunnelse for disse søksmålsbetingelsene er hovedsakelig at saker skal "prøves for domstolene i en hensiktsmessig form og på en måte som gjør at domstolene får et forsvarlig avgjørelsesgrunnlag", jf. NOU 2001: 32, Bind A, side 186 flg. og Ot.prp. nr. 51 (2001-2005) side 137. I tvilstilfeller må vilkårene i tvisteloven § 1-3 undergis en helhetsvurdering, jf. Schei m.fl., Tvisteloven side 35-36 og Skoghøy, Tvisteløsning side 336.

Saken gjelder begjæring om skjønnsforretning til fastsettelse av erstatning i forbindelse av ekspropriasjon av grunn med hjemmel i Eidsvoll kommunes ekspropriasjonsvedtak datert 10. desember 2019. Vedtaket er påklaget, og avgjørelse i klageinstansen foreligger ikke. Klagen er gitt oppsettende virkning, jf Eidsvoll kommunes vedtak av 10. mars 2020.

Formålet med skjønnsforretningen er således å fastsette den samlede erstatning kommunen skal betale til Søvde som en følge av ekspropriasjonsvedtaket.

Det er en nødvendig betingelse for å fremme skjønnsforretningen at det foreligger et ekspropriasjonsvedtak, jf skjønnsprosessloven § 46. Det fremgår imidlertid ikke noe i skjønnsprosessloven om hvorvidt vedtaket skal være endelig.

Dersom klagen tas til følge, slik at ekspropriasjonsvedtaket oppheves, vil det imidlertid være klart at det ikke foreligger noe grunnlag for at begjæringen om skjønnsforretning fremmes.

Det er altså på det nåværende tidspunkt usikkert om det nødvendige grunnlag å fremme skjønnsforretningen vil foreligge. Usikkerheten må sies å være reell, gitt omfanget av klagen av 3. januar 2020 og tilhørende skriv av 18. juni 2020. Det er ikke mulig for retten å ta stilling til hva som er sannsynlig utfall av klagebehandlingen, og det foreligger heller ikke sikre opplysninger om når klagebehandlingen vil være avsluttet.

Saksøkte har også varslet at dersom den forvaltningsrettslige klagen ikke fører frem, vil det bli tatt rettslige skritt for å bestride vedtakets gyldighet. På denne bakgrunn må retten legge til grunn at et endelig vedtak kan ligge langt frem i tid, og at det er reell usikkerhet knyttet til utfallet. Det er med andre ord en reell mulighet for at utfallet vil bli at vedtaket oppheves.

I rettspraksis er det lagt til grunn at dersom det «utelukkende foreligger en hypotetisk mulighet» for at det aktuelle spørsmålet får aktualitet, vil det ikke være tilstrekkelig til at aktuell søksmålsinteresse foreligger, jf HR-2009-1485-U avsnitt 19. Retten finner at det ikke er dekkende i dette tilfellet å betegne det som en «utelukkende hypotetisk mulighet» at ekspropriasjonsvedtaket blir opprettholdt etter klagebehandlingen, og eventuelt en påfølgende rettslig prosess om gyldigheten av vedtaket. Retten kan imidlertid ikke se at dette er noe vilkår, men anser at det må skje en konkret og samlet helhetsvurdering av hvorvidt kommunen på det nåværende tidspunkt har et reelt behov for å få avgjort skjønnsforretningen i forhold til Søvde – gitt den usikkerhet som foreligger nå.

I Rt-2001-1413 tok Høyesterett utgangspunkt i at det var en «nærliggende mulighet» for at det aktuelle spørsmålet får aktualitet, og i den saken var det tilstrekkelig til at nødvendig rettslig interesse kunne foreligge selv om det var beheftet med en viss usikkerhet. Den saken gjaldt imidlertid en sak om adgangen til å søke ansettelse, og Høyesterett viste til at i saker som gjelder ansettelse ikke er grunn til å stille for strenge krav til søksmålsinteressen, med henvisning til Rt-1991-1468.

I denne saken – som gjelder spørsmålet om kommunens adgang til å anlegge en skjønnsprosess mot en enkeltperson for fastsettelse av erstatning basert på et påklaget ekspropriasjonsvedtak – kan retten imidlertid ikke se at det er grunn til å stille mer lempelige krav til søksmålsinteressens aktualitet.

Det er vanskelig å se at det foreligger legitime hensyn som tilsier at kommunen har behov for å begjære skjønnsprosess på et tidspunkt der det er uavklart om det foreligger eller innen rimelig tid vil foreligge et gyldig ekspropriasjonsvedtak. Kommunen har heller ikke vist til noen begrunnelse for hvorfor det er nødvendig å fremsette begjæring om skjønnsprosess for fastsettelse av erstatning nå. Tvert imot, kommunen har også pekt på at det ikke er ønskelig at begjæringen tas til behandling før klagebehandlingen er avsluttet.

Retten finner at også prosessøkonomiske hensyn, hensynet til sakens opplysning og forsvarlig avgjørelsesgrunnlag, samt hensynet til den private part tilsier at begjæring om skjønnsforretning ikke fremsettes før etter at det eventuelt foreligger et endelig vedtak om ekspropriasjon.

Kommunen har vist til at det i rettspraksis er lagt til grunn at det i saker der offentlig myndighet ennå ikke er utøvet vil kunne foreligge aktuell søksmålsinteresse, dersom det er nærliggende at myndigheten vil bli utøvet, og at det dermed er behov for avklaring. Retten finner ikke dette synspunktet treffende for vår sak. Spørsmålet har vært oppe i flere saker der private parter har anlagt søksmål mot offentlige myndigheter, for å få dom for et rettsforhold før det er truffet et vedtak, for eksempel i Rt-2013-1127, hvor Høyesterett uttalte i avsnitt 17:

En forutsetning for å tillate søksmålet, må være at det er rimelig nærliggende at kommunen vil utøve sin myndighet i strid med de kompetansebegrensninger som den ankende part mener foreligger, jf. Schei mfl., Tvisteloven side 74.

I vår sak er det allerede fattet et ekspropriasjonsvedtak, og det er ikke et spørsmål om å klarlegge kommunens kompetanse til å fatte et eventuelt fremtidig vedtak. Derimot er det et spørsmål om å fastsette erstatning – som er betinget av og må ta utgangspunkt i ekspropriasjonsvedtaket. Det fremstår etter rettens syn lite hensiktsmessig å avholde skjønnsforretning og fastsette erstatning basert på et vedtak som ikke er endelig – noe partene også synes å være enige om. Spørsmålet om det er «rimelig nærliggende at kommunen vil utøve sin myndighet» blir således ikke treffende for problemstillingen i vår sak.

Retten finner at kommunen ikke har en aktuell interesse i og et reelt behov for at skjønnsforretningen fremmes på det nåværende tidspunkt.

Retten kommer etter dette til saken skal avvises.

Det er dette ikke nødvendig for retten å ta stilling til spørsmålet om stansing.

Sakskostnader

Spørsmålet om sakskostnader avgjøres etter reglene i tvisteloven kap 20, jf skjønnsprosessloven § 43.

Saksøkte har fremsatt krav om sakskostnader og har inngitt sakskostnadsoppgave i prosesskriv av 23. februar 2020 og 23. juni 2020, jf tvisteloven § 20-5 fjerde ledd.

Krav på sakskostnader skal avgjøres ved avvisning av saken, jf tvisteloven § 20-8 første ledd.

Saksøkte har vunnet frem, jf tvisteloven § 20-2 første og annet ledd. Retten har vurdert, men kan ikke se at det foreligger slike tungtveiende grunner som tilsier at kommunen skal fritas for sakskostnader, jf tvisteloven § 20-2 tredje ledd.

Advokat Aursnes har oppgitt at det er medgått totalt kr 64 500 inkludert merverdiavgift. Kommunens har gjort gjeldende at kravet fremstår som noe høyt.

Advokat Aursnes har oppgitt at det er medgått totalt 21,5 timer à kr 2 400 med tillegg av merverdiavgift. Retten finner at omfanget av det utførte arbeidet fremstår som rimelig og nødvendig, og legger de oppgitte sakskostnader til grunn.

SLUTNING:

1. Saken avvises.
2. Eidsvoll kommune betaler sakskostnader til Nils Egil Søvde med 64 500 – sekstifiretusenfemhundre – kroner innen 2 – to – uker fra kjennelsens forkynnelse.

Retten hevet

Hildegunn Piro